

Марко
Кожушний

КОМСОМОЛЬСЬКЕ
СЕРЦЕ

Марко
Кожушний

КОМСО- МОЛЬСЬКЕ СЕРЦЕ

Поетів

У2
К58

Упорядкування Федора Кириченка

Передмова Павла Усенка

К $\frac{70403-047}{M228(04)-76}$ $\begin{matrix} \text{з} \\ \text{л} \\ \text{д} \end{matrix}$ 62-76

© Видавництво «Молодь», 1976

ЗАСПІВУВАЧ МОЛОДЕЧИХ ЗВИТЯГ

Кожного разу, коли я стрічаюсь із рядками давно писаних поезій Марка Кожушного, мене мов проймають струми тих незабутніх літ боротьби й звитяг, назва яким двадцяті роки.

В нас мета — комунізм,
Шлях широкий, без меж, —
Серце зоткане з заліз,
Серце зоткане з пожеж!

Всі ми вирости з бур,
Стяг наш — криця і кров...

...Він прийшов на перші збори полтавського літературного об'єднання «Плуг», принісши з собою дві чи три поезії, чи не весь свій доробок! Сором'язливо витяг з бічної кишені списані листочки й ще сором'язливіше почав читати присутнім те написане, кидаючи карими очима на аудиторію.

Нам того багажу було достатньо, щоб одноставно проголосувати за прийом цього молодика до нашого кола, до кола таких же ще безкнижних початкуючих письменників. І сьогодні я думаю, що ми не помилились у своєму рішенні, бо ж поезіям тим су-

дилося ввійти до наших літературних надбань, що вже громадилися в перші роки радянського буття.

Що приніс з собою цей дев'ятнадцятилітній комсомолец з села Денисівки, що на Лубенщині, на той час курсант Полтавської губпартшколи? Звичайно, можна було б говорити про його молодечий запал, про романтику перших літ революції і його невимовне захоплення світом нового, але це було б не все — він образно, в карбованих рядках своїх поезій зумів сказати про непохитну істину епохи, ясну й величну, про становлення нового світу, народженого революцією:

Ми — машини,
Ми — електрика,
Двигуни історії,
В нас червона орнаментика,
Усипана зорями.
Сини славних незаможників,
Наймита ображені...

Образність, пісенний лад перших поезій Кожушного, в поєднанні з їх смисловим динамізмом, здавалось, квіткою весняною розквітали нам на радість. От тільки писав він мало та й мало з'являвся в редакції нашої молодіжної газети «Червоний юнак», певне, через надмірну завантаженість комсомольського активіста тих літ.

Та написане ним було добре виношеним у душі

й серці його, бо живо переходило в пісню, ставало широким надбанням молоді, комсомольських осередків. Я не знав тоді жодного вірша Марка Кожушного, який би не ставав піснею. Й що характерно, кожну з них брали на голос не лише професійні композитори, як Кость Богуславський, Пилип Козицький, Василь Верховинець... але й самі комсомольці, комсомольські ватажки-заспівувачі.

Хто тоді не знав, не співав його славної —

Наша спілка молода,
Немов маківка на полі,
Мов мале дитя...
Гей до нас!
Брати, до волі!
Кличе трактор нас у поле,
Комунарів-молодців!
Ми, машинові герої,
На машині, на моторі
Волю несемо!

Я добре знав Лубенщину, працюючи весну й літо 1923 року зав. політосвітвідділом окружному комсомолу, полюбив цю прекрасну частину Полтавщини, край пісень, край богатиря Піддубного, край нашої комсомолії. І хоч часто доводилося мені тоді бувати на її дорогах, але я ніде не стрічав, не бачив живого трактора... Посмужене поле, плужок, дерев'яна борона, прапрадідівський коток — ось і вся «машинізація» на той час.

Як же Марко міг так заспівати про трактор, про машинових героїв (прообраз сучасних механізаторів), про те нове, що «на машині, на моторі» мало змінити звіт?!

Воістину прекрасно, коли на знаменах підноситься усвідомлено бажане! Ми любили ці знамена, сповнені вітрами степів і волею перших комунарів.

...Згадується місто, приголомшене звісткою про смерть Ілліча. Полтава в траурі. Сипався й сипався, здавалось, без кінця, сніг, від залізничного вузла гули, немов ридали, гудки, й туга невимовна брала й брала людські серця...

І згадується Марків вірш тих днів:

Недаремно гули гудки
Фабричні,
Заводські, —
То місто й село тобі, Ілліч,
Із сліз вишивало сорочку...

Є таємниці поетичного слова, що мов зринають з глибин душі самі собою в хвилини найбільших переживань. Які слова було знайти поету в ті хвилини всенародної скорботи! І вони знайшлися, немов зринули з самої душі народу образом вічної сили його, образом, що і з печалей постає живим життям.

Я вже казав, Кожушний писав мало, за своє життя він не видав й малої поетичної книжечки. Після Полтави, в середині двадцятих років, вчився в Харкові в Комуністичному університеті імені Арте-

ма, потім працював у редакціях газет і журналів «Наймит», «Сільськогосподарський пролетар», «Трактор», належав до Спілки комсомольських письменників «Молодняк».

За роботою все рідше доводилося зустрічатися з Марком, а тим часом друзі почали помічати, як до міцної статури Кожушного вже підбиралась, ще неквапна, але підступна хвороба. Все менше з'являлось його поезій, таких пам'ятних всім, писаних ним у попередні роки. На початку тридцятих він пристрасно відгукується на знаменні події в нашій країні, на такі як народження гіганта — це назва його вірша «З пісень про Тракторбуд»; співає він і про справді вже бачений ним трактор, про героїв-ударників першої п'ятирічки:

В нас другі набої,
В нас другі гранати.
Перекопи нові
Треба нам забрати.

. . . . .
Не спинить нікому
Шумного прибою,
І тепер ми, друзі,
Не програєм бою!

Та це чи не останні вже рядки поета. Мало чого залишилося і з його пізнішої спадщини, та й по тому, що лишилось, уже надто відчутно пролягла печать недуги.

Після війни поезії Марка Кожушного не раз друкувалися в різних окремих збірниках. Це добре, але хотілося б, щоб справжнім пам'ятником талановитому поету, одному з перших комсомольських заспівувачів, стало видання, хай невеличкої, але першої книжки поезій, його книги пісень.

ПАВЛО УСЕНКО,
лауреат республіканської
комсомольської премії
імені Миколи Островського.

ВІРШИ

СІЛЬСЬКІ КОМУНАРИ

Ми — машини,
Ми — електрика,
Двигуни історії,
В нас червона орнаментика,
Усипана зорями.
Сини славних незаможників,
Наймити ображені
Із очами-зорями,
Шляхами терновими
Все собі покоримо.
Далеч нам показує
Зоря п'ятикутняя,
Закладем підвалини
Мурами-бетонами
Будові Майбутнього.
Ми — машини,
Ми — електрика,
Двигуни історії,
В нас червона орнаментика,
Усипана зорями.

1923

ПІСНІ КОЛЕКТИВУ

I

Наша спілка молода,
Немов маківка на полі,
Мов мале дитя...

Гей до нас!

Брати, до волі!

Кличе трактор нас у поле,
Комунарів-молодців!
Ми, машинові герої,
На машині, на моторі
Волю несемо!

Гей до нас!

Брати, до волі!

Кличе трактор нас у поле,
Комунарів-молодців!

II

Пооремо, пооремо,
Засіємо лани.
У сяєві червоному
Полинемо до зір.

І в колективі творчому,
В єднанні бідноти
Ми підемо з надіями
До спільної мети.

Пооремо, пооремо
Засіємо лани.
У сяєві червоному
Полинемо до зір.

1923

КОСАРСЬКА

Всі ми вийшли із осель,
Діти бідних наших сел.
Проворніше, косарі,
Пролетарські соколи!

Ми вже вільні — не раби,
Вже не панські наймити.
Проворніше, косарі,
Пролетарські соколи!

Праця все нам збереже
І до щастя приведе.
Проворніше, косарі,
Пролетарські соколи!

Хай лютують ще пани,
Ми вже вільні, як брати.
Проворніше, косарі,
Пролетарські соколи!

Нам не страшно павуків,
Їх поборемо ми всіх.
Проворніше, косарі,
Пролетарські соколи!

1923

Вечір ящіркою ліз
Над долиною в тумані,
Під горою серпоріз
Нахилив стеблини п'яні.

В полі дихала рілля,
Надвечірні чула жарти,
Нахилившись, будяк
В бур'яні стояв на варті.

Місяць бився на траві,
На траві цвіли кришталі.
Десь волошки степові
Обнялися і мовчали.

Вечір ящіркою ліз
Над долиною в тумані,
Під горою серпоріз
Нахилив стеблини п'яні.

1923

Політчасом ударимо: бов!
Вийшов вдалеч я, днем опоясаний,
Із брудного села й дзвонотонного,
Комсомолець вже я, лобозоряний.
Із волошок я виріс у полі,
Рідний батько мій — плуг залізчатий;
І стерня — золотиста дорога,
Непривітна, зажурена мати.
Як прощався з барвінком скорботно,
Сизі бруки десь дні брукували,
Ой, як гірко батрацькі турботи
Юну душу слізьми лоскотали.
Колись ще маленьким хлоп'ятком
Котилось життя дерезою;
Так ось, революція-мати,
Чому я тепер із тобою.
Хай всі до кав'ярні ідуть.
Хто співає панянкам «Камін»?
Я ж піду з комсомолкою в клуб
І носитиму літери КІМ.
Політчасом ударимо: бов!
Не до церкви пішов я дорогою.
А чи знає матуся, що бога
Її син загубив в агітпропі?

1923

КОМСОМОЛЬСЬКЕ СЕРЦЕ

В нас мета — комунізм,
Шлях широкий — без меж,
Серце зоткане з заліз,
Серце зоткане з пожеж!

Всі ми вирости з бур,
Стяг наш — криця і кров.
Дзвінко йде тривожний Рур,
Дзвінко йде до перемог.

Десь гуде телеграф:
«Вже пронизаний пан».
Промінь сонця на степах,
Промінь стрілами упав...

В нас мета — комунізм,
Шлях широкий — без меж,
Серце зоткане з заліз,
Серце зоткане з пожеж.

1924

(На смерть В. І. Леніна)

З Москви по дроту, по радіо
Швидко, швидко:
— Вмер...
Ми сьогодні з вінками, у траурі,
А завтра світ перевернем.
Хто не скаже — ми мармур.
Зорі Комуни,
Сталь!..
Він навіки залишиться з нами,
Тільки з нами.
Недаремно гули гудки
Фабричні,
Заводські, —
То місто й село тобі, Ілліч,
Із сліз вишивало сорочку...
Твоєю стежкою йтимуть віки.
Далеко, далеко.
В нашу душу з золота
Запали глибоко літери — Ленін.

1924

Полтава

ЧЕРВОНІ ХРЕСТИНИ

Заховався пропелер в блакиті,
На весняних полях вітер свище.
Я у клубі сьогодні хрестив
Свого сина в червоне намисто.
І низалися очі-разочки.
А я знав, що роблю тільки так.
І пішли по селу поголоски,
Що я сина хрестив без попа...
Та й навіщо він здавсь, довгорясий,
Коли мозок горить прозолоттю.
Я до клубу піду, батрак я:
— Запишіть і мене в комсомол!
Мені років всього дев'ятнадцять,
А робота — тяжкі заробітки.
Буду збори одвідувать в п'ятницю,
Працювати в ячейці із жінкою.
Ой, держися ж, куркулику-песе,
Як червоним затрусимо маком,
Бо синка мого зовсім маленького
Записали в ячейку спартаків...

Заховався пропелер в блакиті,
На весняних полях вітер свище.
Я у клубі сьогодні хрестив
Свого сина в червоне намисто.

1924

Полтава

ЧЕРВОНА ПІСНЯ

Лийся, пісне моя, комсомольська,
Бий акордом, товариш революціонер.
Розгойдалося свято червоне
На телеграфному дроті СРСР.
Лийся, пісне моя, по Європі,
Радіо — викликай Париж.
Застидалися Рейну води,
Ковтає електрика іскри.
Ех, піти б і роздавити гада,
Визвать небо старе на бій,
Закласти б червоні Ради,
Збройний товаришу мій!
Уквітчалися молот і серп,
У боях міліони були...
Уші пронизує авіадень.
Втікайте, втікайте, прокляті пани!
Лийся, пісне моя, комсомольська,
Бий акордом, товариш революціонер!
Розгойдалося свято червоне
На телеграфному дроті СРСР.

1924

З ПІСЕНЬ ВЕЧІРНІХ

Вечір жмуриться,
Мати журиться —
Люди в церкву йдуть
Та дари несуть,
А мій син... забув —
На робфаку був...

Над золотим апостолом
Стала... Сльози виноградом —
Ой, милостивий господи,
Змилуйся-бо ти над нами!

Розчісують попи коси
На тім боці, у вівтарі.
По два пуди, по три з носа
За молитви господні.

Чую, мамо, — клинди-бови,
Бачу твоє журіннячко —
Така наша, така доля,
Розумію, розумію.

На робфаку, у столиці,
Книжки мої, зоряниці,

Дали мені допомогу
Одцуратися од бога.

Вечір жмуриться,
Мати журиться —
Люди в церкву йдуть
Та дари несуть,
А мій син... забув —
На робфаку був...

1925

ВОСЬМЕ БЕРЕЗНЯ

Ой, весела я сьогодні,
ой, весела!
Я б усі сьогодні виходила
села,
Розказала б про жіночу
долю-волю,
Назбирала б делегаток
із собою.
Ой дівчата, молодиці,
годі ткати,
Та виходьте на жіноче
наше свято,
Бо сьогодні наші весни
розцвітають,
Наша доля, наша воля
воскресає.
Із-за гори сонце ясне
наше сходить.
Воно кличе нас до волі,
нас до волі.
У сільбуді нам про Леніна
розкажуть,
про жіноче право розтолкують.

Ой, весела я сьогодні,
ой, весела!
Я б усі сьогодні віходила
села,
Розказала б про жіночу
долю-волю,
Назбирала б делегаток
із собою.

1925

ДІВЧИНА З ПОЛЯ

Дівчина маленька —
Йшла я у житах,
Мені вітер, нене,
Косу заплітав.

Вітер, моя нене,
Тихо шарудить,
А жита зелені —
Мов зелений дим.

Тоді я зірвала
Квітку голубу...
А десь бубни грали,
Били: бу-бу-бу.

Я пішла, де бубни.
Де вони гудуть?
Вийшла на могилку:
Ленінці ідуть.

Підійшли до мене.
— Будь готов! — кричать,
А я і не знала,
Як мені казати.

Вони пішли далі —
Я за ними йшла,
Й оце тобі, мамо,
Квітку принесла.

Ще казали — й завтра
Прийдуть у село,
Отоді нам, мамо,
Буде весело!

Я піду на поле —
Буду зустрічатъ.
Скажи ж тільки, мамо,
Як мені казатъ?

1925

Карє поле. Тракти... тракти...
Ось і знов квадриліони зор,
А отут колись лежав мій брат...
Запеклась і пахла його кров.

І пригадую: жахливі очі,
А повз нього йшов баталіон.
Він кричав: «Води... води я хочу...»
Та до трав тулилося: «ой, ой!»

. . . . .
«Жалібнице... Слухай... серце...
Передай...» Закрились очі.
А десь мати у далеких селах
Дожидала сина комсомольця...

Карє поле. Тракти... тракти...
Ось і знов квадриліони зор,
А над трактом зупинився трактор,
Віддає робітникам пароль.

Бачу, Гриць, маленький брат мій,
Розцяцьковане пузате каесем.

Закурив над обрієм сигару
І поплив на тракторі до сел.

А його десь дожида комуна:
— Чи сьогодні ж доорав до ста?
І іду я, по полю йду,
Мені пахне вороною сталлю.

. . . . .

Сині далі. Тракти... тракти...
Ось і знов квадриліони зор.
Тільки й жаль, що мій хороший
брат
Вже не йде зі мною полем...

НАД ПОРТРЕТОМ ЛЕНІНА

Ніч здавалась голубим Єгиптом.
На горі цвіли огні.
І несли в барвінку комуніста,
Леніна несли.

1

Ой, повисли зорі
Золотим дощем
Червоноармійцеві
На плече.

І шинелі рать,
Командири в ряд.
Здрастуй, здрастуй,
Здрастуй,
Пролет-армія!

Списами — на Захід,
А очима — в смерть.

Комсомолом пахне
Армія тепер.

За Дунаєм — день,
А за Бугом — два,
Одірветься, пане,
Твоя голова.

2

Ніч. Озера. Мітинг.
Виступа один
Червоноармієць
Молодий:
— Ось вам касарні,
Ось вам СРСР.
Ей, Червона Армія,
Ти куди тепер?
— На Захід, на Захід!..
Гулко, чітко, враз.
І в кожного дума,
Дума-ватерпас.
Й починає знову
Молодий:
— Будьте ж непохитні
Як один!
Подивились разом
На портрет Вождя...

А барвінки в'ються
Та кричать:
...Слухай, слухай, Ленін!
Армія твоя
Буде непохитна,
Кам'яна!

1925

Хто це гонить веслами
Голубі човни?
Далина воскресла,
Гаї зацвіли.
Вийшла в керсеті
Калинового цвіту,
Стала замислена,
Стала засмучена...

А хміль-то в'ється, сучиться,
В гаю зелене куриво
Закрило небовид.
Кує зозуля сонцеві...
Поїхав у червонці він,
Покинув смугловидую.
Ну, як не сумувати —
Учора мене мати
Засватала
За немилого,
За нелюбого,
За дурного та багатого.
А я ж його не любила зроду,
Проклинала, заклинала його
вроду...

Ну, де мені порадоньки взяти,
Тії правди шукати?
А чи в матері,
Чи в зозуленьки,
А чи в того сонця,
Чи в того червонця?
Мати не порадить,
Зозуля не скаже,
Сонечко за обрій заховається.
А прийде червонець
В голубину весну —
І на серці зробиться
Світло-зелено.
Світло-зелено, буйно-хороше.
У керсеті я
Зустрічатиму,
Бо в червонця я
Закохалася.
Не чекатиму,
До вінця йтиму.
Тільки це мене
Дуже радує,
І не в церкву я,
А в сільраду я,
За червонця милого,
Комсомольця славного.
Годі ж мені, мати,
Годі докоряти,
Бо не буде сватом

Вам куркуль багатий.
Закує зозуля
На другу весну —
Аж тоді піду я
З милим під вінець.
Та не з цим багатим,
Що усіх жере, —
Комсомолец, мамо,
Забере мене.

Кує зозуля сонцеві,
Та пахне хміль закручений.
Поїхав у червонці він —
Стоїть вона засмучена...

1925

ЛІРИКА

Хвилинами шукаю,
Де б райдуги цвіли,
Щоб розгубить печалі
На нивах дощових...
Печаль моя, печалі,
І келех майбуття,
Гарячими ночами
Зайду до тебе в хату
І стану на порозі
Я на твоїх очах...

І тільки теплі сльози
На спогад вечорам.
Таке життя бурлацьке —
Сумуєш і гориш...
У місті не по-нашому
Шумить комиш.
Не каже мені мати
Ще допотопну річ,
І не горить латаття
На Ворсклі уночі.
Прийшли і розвінчали
Нас весни по зорі,

А я ношу печалі
У кошику своїм.
Приніс їх іздалека,
Де сіновалів дим,
Де тонуть сині села
По долах та долинах.
Мені дала їх мати
З сльозами на очах,
Як плакала у хаті
Туманними ночами...
На поле глянеш — стебла:
Не рута, не спориш.
Невже ж ти, моя нене,
Ти, нивонько, згориш?
Й тепер ходжу, шукаю,
Де б райдуги цвіли,
Щоб розгубить печалі
На нивах дощових...

За вікнами — дощі. За вікнами — імла.
На цвинтарі цвітуть і в'януть полині.
Подумав я: невже ж ти не моя,
Невже ж твоя усмішка не мені?

За вікнами — гроза. За вікнами —
любов.

І мати у степах з печальними сльозами:
Куди ж то ти пішов? І чом ти не сказав,
Як ти ішов на синії вокзали?

Тебе давно чекає молода
З зелених хуторів, багата, білолиця...
Подумав я: вона вже не моя —
У мене є Галина-робітниця.

Вщухає дощ. Побіг за димарі
Житами по ріллі, житами до криниці.
А скільки матерів, далеких матерів
Чекає молодих, багатих, білолицих?

1926

Телефон. Зелений луг.
Зорі високо над нами.
Ти чекай мене: я йду
Голубими хуторами.
Деревій мені кива:
— На жнива приїхав, певно?
Дикі рожі на полях
І жита шумлять антенно.
Не шуміть ви, не шуміть,
Мені йде назустріч Роня.
Здрастуй, дівчино моя,
Моя маківко червона!
Ти стомилась? Як же, як?
— Я стомилась до знемоги:
Вчора в полі на будяк
Поколола білі ноги.
Тиша. Місяць-білозір...
Сядь, спочинь ось тут, на камінь.
І не думай, що до зір
Шлях усипаний квітками.

1926

ДО ТОВАРИША

Полтава. Сади і сади...
Гвоздики горять коло мене.
Я чую твій поклик: — Іди,
Іди, в тебе серце зелене! —
Я йду. Я сміюсь до огнів.
Спасибі, товаришу, брате,
Що ти мені перший звелів
За діло робочее стати.
В ті дні не було в нас журби,
Пливли ми нестриманим валом.
Для мертвих — копали гроби,
Живим — марсельєзи співали.
Тепер ми ростем, як гриби,
Та мало в нас знань і уміння...
Як гляну на тебе, на Дон голубий...
Зове, закипає горіння.
Колись ми уміли зрушать...
Горіли, цвіли аж до неба,
Дозволь же сьогодні сказати:
— Старого коммольця нам треба!

1926

ЮНАЦЬКЕ СВЯТО

Ми напоготові,
Рупор — комсомол,
Стяг у нас червоний —
І червона кров.

На лани Китаю,
На копальні в Рур,
З Дону та Алтаю —
Поклики до бур.

Розцвітайте, села,
Зацвітай, завод.
Виростає сила —
Сонячний простор.

Засміявся промінь
Із зелених гір.
Гей, не вип'є крові
Юної вампір!

Наші юні лави
Гріє юно-день,
Наші буйні лави —
Дужий велетень.

Ми для пана — тіні
З сонячним мечем,
Закричить каміння,
Сонце потече...

Наші міліони,
Міліони зір,
Ой, заплачуть гори;
Ой, затужить бір.

Ми заграли в сурми
Планеті-землі,
Ти і я — Комуна,
Ми — червоний КІМ!

1927

НАША БРИГАДА

У нашій бригаді
боєць бригадир.
Він добрий товариш,
хорош командир.
Він скаже-розкаже,
кому де стоять,
кому відпочити,
кому починать.

І всі ми радієм,
і всі ми йдемо,
і всі ми у серці
вогонь несемо.
Ми вчасно, ми вдарно
зорали на зяб
на радість голоті —
на зло буржуям.

І далі працюєм
і раді усі:
ми другу бригаду
взяли на буксир.
Нехай маловіри
гудуть і сичать, —

ми станемо сміло
під стяг Ілліча.

І той, хто побачив
роботу ясну,
оре вже із нами
в одну борозну.

Глитаю, глитаю,
доволі — пожив.
Під вікнами в тебе
гримить колектив...

У нашій бригаді
боєць бригадир.
Він добрий товариш,
хорош командир.

Таких тільки родить
червона зоря,
побільше б таких нам
синів Октябрю!

УДАРНИКИ

Ми йдемо, ведемо
Великий день,
Давай труда,
Давай пісень.

Хто краще з вас
Зуміє йти,
В труді, в піснях
Життя знайти?

Удар, удар.
Ясніє день,
Наказ Кремля:
— Іти вперед.

На якість — бій.
На темпи йти,
Сміливих ти
Вперед веди.

За труд і план,
За темп і такт,
Ставай до лав,
Давай контакт.

Злякався ти —
З дороги геть:
В нас два світи —
    Вперед, вперед!

Роби, люби,
Трудись, іди.
Навколо глянь —
Труда цвіти.

Нехай тебе
За це віта
Турксиб ясний
І Дніпрельстан.

Нехай скоріш
Пульсує кров
Нових Шатур,
Нових Волхов.

1930

ТОВАРИШ УРОЖАЙ

Йдуть машини. Цілий ряд.
В сяйві сонця, мов у злоті.
Це нових бійців отряд
Виступає до роботи.

В полі — спека. В полі — шум,
Шум заліза і соломи.
Вийшло декілька комун...
В полі — пісня. В полі — гомін.

Трудові колони йдуть,
Без кінця ідуть, без краю.
Слава сонцю і труду,
Слава сонцю і врожаю!

На залізному коні
Їдуть бронзові дівчата,
Їдуть, сяють і горять,
Їдуть поле уквітчати.

Кожна сміла і ясна,
Кожна зна труда секрети,
Не одного тюхтія
Пробере вона в газеті.

А навколо сміх, цвіти,
Золоте хвилює поле...
Починає знов іти
За колоною колона.

Горизонти, даль і синь,
І дзвенить покірно жито.
Скільки волі, скільки сил
В кожному мускулі наліто!

Трудові колони йдуть,
Без кінця ідуть, без краю.
Слава сонцю і труду,
Слава сонцю і врожаю!

1930

Гарно ти співаєш
На полях країни,
Польовий товариш
Юний «Катерпіллер».

На яри, долини,
На степи, на гори
Твоя пісня лине,
До людей говорить.

Твоя пісня — розум,
Твоя пісня — сила...
Що ж це ти замовкнув,
Гордий «Катерпіллер»?

Не хопило сили,
Захотів спочити?
Спочивай, натхненний
Степовий учитель.

В мене є для тебе
Живодайний трунок —
З громохкого міста
Кращий подарунок.

Спочивай та знову
На поля, на гони.
Подивись на обрій:
Вітер хвилі гонить.

Подивись на обрій —
Поспішає брат твій.
Крикне серед поля,
Ніби скаже — здрастуй!

Крикне і помчиться,
Тільки пил устане,
Вже його не спинить
Навіть полустанок.

Наляга, гергоче
На блискучі рейки,
Проти нього, хлопче,
Ти такий маленький.

Спочивай та пісню,
Пісню понад яром.
Хай від тої пісні
В пана серце в'яне.

В'яне, завмирає
В папи¹ і маршала²,
На полях Варшави,
В залах Ватікану.

І співає трактор,
І шумить люцерна.
— Ми з тобою, брате,
Землю перевернем!

1930
Харків

---

¹ Папа — Римський папа Пій XI, який закликав капіталістичний світ до «хрестового походу» проти Радянського Союзу.

² Маршал — диктатор Юзеф Пілсудський, який в 1926 р. встановив у Польщі фашистський режим.

СТАЛЕВІ КОНІ

Ідуть колони
Сталевих коней,
Радій, земля!
У нас за планом
Тебе, кохана,
Піднять на зяб.

Гудуть мотори
В степу, на полі,
Гуде земля.
Ляга позаду,
Ляга до ладу
Масна рілля.

Прийшли ви, юні,
Із Сталінграда,
Прийшли на степ.
І ми вас любим,
І ми вам раді,
Бо ми ростем.

Нехай куркулик
Сичить, лютує,
Йому — кінець.

Ведуть вас дужі
І вірні руки
Та все вперед.

Де колективи,
Де вільні ниви,
Суцільний клин.
І на машині,
І в небі синім
Кругом пісні.

Товариш трактор,
Весни ровесник,
Бери глибінь.
Вперед — до сонця,
Вперед — за весни,
В останній бій.

1930

НАРОДЖЕННЯ ГІГАНТА

(3 пісень про Тракторбуд)

Брук. Дорога.
Штабелі.
Камінь і огні.
Тут нема коли
Гулять,
Друже мій.

Зорі. Місяць
І туман —
Ще і не світа.
Вагонвозів
Ціла тьма
Виліта

На дорогу,
На поля,
Тільки дим курить.
Тут нема коли
Стоять,
Говорить.

Коло мене
Вже давно
Металевий брат

Екскаватор
Землю б'є,
Вибира.

Ми зайшли
У котлован,
Заступи взяли.
По-ударному
Свій день
Почали.

Ну ж, мій заступе,
Гайда!
Глибину бери.
Ми ж ударники
Труда,
Ми — орли!

Дзвін металу
Долітає
І гуде.
Працювати будем,
Хлопці,
Цілий день.

Подивіться
На траншеї,
На рови:
Піднімаються

Риштовання
Нові.

Піднімаються
Великі
Корпуса.
Це робота,
Мої друзі,
Ще не вся.

Кожна яма —
Домовина
Буржую.
Кожен швидше
Свою норму
Завоюй.

І веселі
Ми вертаємося.
Ніч.
Голосніша
І дзвінкіша
Наша річ.

Вже дівчата
Свої танки
Почали.
Ліхтарі їм

Своє с'яво
Подали.

Веселіться,
Веселіться:
Ви — орли.
Ви сьогодні
З бою норму
Узяли!

1930
Харків

ПІСНЯ ВІДВАГИ

I

Всі ми
Вірили
І знали:
— Перемога буде!
Ми з піснями
Наступали
Ворогу на груди.
За життя —
Життя давали,
Руки,
Ноги,
Сили.
Ми декадами
Не спали,
Їсти не просили.
Бо назад іти —
Загибель.
Повертатись —
Мука:
Коло моря
Ворушилась
Золота гадюка.

II

Так. Було багато
І крові, і диму.
Нас чимало впало
На воротях Криму.
Тільки знають добре
Береги Сивашу:
Як ішли до бою,
Умирили наші.
І були між нами
Зрадники, невіри,
Кидали рушниці
І в тилу сиділи.
Тільки ми — відважні,
Тільки ми — герої.
Не згубили честі,
Не програли бою.

III

І тепер ітимем,
І тепер — завзято.
На другі фронти ми
Перейшли вже, браття.
В нас другі набої,
В нас другі гранати.
Перекопи нові

Треба нам забрати.
І тепер — ми знаєм,
І тепер — ми вірим:
В трудовому бою
Будуть дезертири.
Та на це ми скажем:
Кари вам, зневаги!
Не здамо ми темпів,
Не здамо відваги.
Не спинить нікому
Шумного прибою.
І тепер ми, друзі,
Не програєм бою!

1930
Харків

РАННІ ТВОРИ

Покотився туман. Білим саваном сів
На зелені гаї і на луки.
У вишневім садку спів пташок гомонів,
Розсипав срібнохвильові звуки.

Я стояв і дививсь. Срібний гай гомонів,
Місяць сходив з-за хмар між зірками.
І проміння своє, мов срібло те, розлив
У степу, у садку, між горами.

Ніч травнева пройшла. Залунали пісні,
Пісні-чари весняні, дівочі...
О, куди вас подіть, мої любі пісні?
Мої любії місячні ночі?

1921

Травень

Хай життя моє в бурі несеться,
Хай іде до нових перемог.
Хоч сльозами воно обіллється
І зустрине утомлене кров.

Чи для того на світ ми родились,
Щоб в недолі нам жить і вмирать,
Щоб над нами всі ситі глумились,
А ми вміли коритись, мовчать?

Наші предки жили у недолі,
У чужому тяжкому ярмі.
Ми, їх діти, — здобудемо волю
І окропимо кров'ю її.

Ворогам не до віку судилось
Кров червону точити із нас.
В нашім серці горить ще завзяття,
В нашім серці вогонь не погас!

17 серпня
1921

Я далеко десь блукав —
Не в степах і не в долині,
Не в чужій, своїй країні.
Я далеко десь блукав,
Я до волі прямував.
Усипав я шлях сльозами,
Я летів у вир за вами,
Мої мрії золотії,
Мої думи легкокрилі,
Де ви ділись за горами?
Чи зеленими гаями,
Невідомими стежками
Ви таємно залетіли,
Пісню-казку гомоніли
Понад синіми морями?
Я блукав і все шукав,
Доганяв вас, думи-мрії.
І стурбоване до краю
В мене серце говорило:
— Я вас, думи, привітав!

1921
Серпень

Хай грають марші. Співайте пісню!
Для нас день сонячний настав.
І хто б для волі і для люду
Душі і серця не віддав?!

1921

Ми бунтарі. Росли на полі,
Сміявся степ нам голубий.
І визиск панської сваволі
Усі зазнали як один.

Не ви єднали тоді хмари,
Гострили в темряві мечі,
Як ми ходили як примари,
Шукали сонця уночі?!

Лилися десь луною грóми,
Ми волю бачимо сьогодні...
А ви покинули дорогу,
Тужливо плачете в безодні.

Ми бунтарі. Росли на полі,
Сміявся степ нам голубий.
І визиск панської сваволі
Усі зазнали як один.

1922

Ось коли
Ми сіємо лани,
Не сіяні ніколи,
Огневим словом,
Зерном надії.
І те, що поклик
У серці будить,
Нехай леліє,
Нехай голубить
Зернятка спілі.

Лани ми оремо,
В майбутнє зоримо.
Слова-думки,
Мрії-квітки
До зір обводимо.
Сонцем пригріте,
Дощем полите,
І там і тут
Зерно надії
В майбутнє сіє
Огневий пролеткульт.

Бач які
Зернятка молоді
Уквітчують лани.
Ось коли
Сповняються надії!

2 червня
1922

В саду моєму цвіти горять,
В саду моєму калини ряд.

Весна приходить — цвіти горять,
Весна одходить — калини ряд.

Надійде осінь — червоний глід
Тремтить на вітрі, неначе дід.

Зима настане — сніги кругом
В саду моєму і за вікном.

І тільки голі дерева скрізь
Стоять в обіймах краплинок-сліз.

В житті моєму не так бува —
У мене змалку була зима.

Зіп'явсь на ноги — сніги кругом.
Роблю на пана своїм горбом.

Підріс я трохи — неначе глід,
Горю і нищу ворожий плід.

А став дорослим — з наказу Рад
Я вже мурую будинків ряд.

І вірю, вірю — іде весна,
Багата сонцем, на цвіт рясна.

1922

Хоч би ти та веселого жмуток
Принесла до мене.
Глянь: на лиці в мене смуток,
Смуток у мене.
Хай і так. Голубі толоки
Усміхаються, хай.
Спіє осінь червонобока,
Літові — край.
Хай!

1922

Ніч коротка. Кажани
Розлітаються в долини.
Місяць палить з вишини
Вітку ясну ю калини.

Ти одна, мов дика тіль,
Із серпом по полю ходиш...

1922

Ти ідеш під парасолькою —
Вся тендітна, золота.
Бризка дощик. Світить зоркою
Край небес. Мовчать жита.
А от я іду і думаю:
Як дійду я до ріллі...

Зупинилась коло мосту
І схопилась за ліхтар.
— Приїжджайте, любі гості,
Приготуєм хмелю-чар.

Я до вас, червоні зорі,
Посилаю свій привіт.
Розпускайтесь, оновляйтесь,
Миготіть на цілий світ!

1922

В гаю — світання.
Читаю Блока...
Кругом левади,
Кругом толока...

1923

Ти не смійся, а приходь,
Як гвоздики зацвітуть,
Як положать кабель-путь
У новий у наш завод...
Як гвоздики зацвітуть,
Я тоді зйду на гать,
На залізний на постамент,
Буду дівчину я звать
На заводі працювать.

1923

Жне моя красуня
Золоту пшеницю,
Жне моя красуня
І людські серця,
Бо у неї руки,
Ніби з бронзи литі,
Бо у неї очі,
Ніби тихий став.
Я б її поставив
У Москві в музеї,
Хай на неї гляне,
Гляне увесь люд.
В неї спідничина
груба з бумазеї.
І хустина біла,
змочена в поту.
Як ішла додому —
рукавом махнула.
Тільки я і знаю,
що то за слова.
Уночі в садочку,
де кує зозуля,
Я її уперше
раз поцілував.

1924

Рідний Шопене, не крайте
Серця мого, не сушіть...
Сурми, не треба, не грайте, —
Плач, а не пісня в душі...

1924

ПРО АВТОРА

МАРКО ПРОКОПОВИЧ КОЖУШНИЙ — один із перших комсомольських поетів України — народився 25 квітня 1904 року в сім'ї незаможників села Денисівки Лубенського повіту Полтавської губернії (тепер Оржицький район Полтавської області).

Поетичні твори, в яких оспівував героїв боротьби за свободу і щастя трудового народу, почав писати у вікопомні дні Великої Жовтневої соціалістичної революції.

М. Кожушний закінчив 1926 р. Полтавську губпартшколу, 1929 р. — Комуністичний університет імені Артема. Працював відповідальним секретарем газети «Наймит», пізніше — «Сільськогосподарський пролетар». Поезії, оповідання, нариси, статті М. Кожушний друкував у журналах «Молодий більшовик», «Червоний шлях», «Плуг», «Трактор», «Сільський театр», в газетах «Комсомолец України», «Сільськогосподарський пролетар» та ін.

1925 р. побачила світ повість М. Кожушного «Комсомолка Зоя», вийшло кілька листівок пісень на тексти поета.

Твори М. Кожушного в останній час надруковані в збірниках «Із поезії 20-х років», «Поетична Ленініана», «Червоні квіти».

З М І С Т

Заспівувач молодечих звитяг. Павло Усенко	5
ВІРШІ	
Сільські комунари	13
Пісні колективу	14
Косарська	16
Увечорі	17
Політчасом ударимо...	18
Комсомольське серце	19
Він	20
Червоні хрестини	21
Червона пісня	23
З пісень вечірніх	24
Восьме березня	26
Дівчина з поля	28
Каре поле...	30
Над портретом Леніна	32
Навесні	35
Лірика	38
За вікнами — дощі...	40
Телефон. Зелений луг	41
До товариша	42
Юнацьке свято	43
Наша бригада	45
Ударники	47

Товариш урожай	49
Товариш	51
Сталеві коні	54
Народження гіганта	56
Пісня відваги	60

РАННІ ТВОРИ

Покотився туман...	63
Хай життя моє в бурі несеться	64
Я далеко десь блукав...	65
Хай грають марші...	66
Ми бунтарі	67
Ось коли ми сіємо лани...	68
В саду моєму цвіти горять	70
Хоч би ти та веселого жмуток	72
Ніч коротка...	72
Ти ідеш під парасолькою...	73
В гаю — світання	74
Ти не смійся, а приходь	74
Жне моя красуня	75
Рідний Шопене, не крайте	76
Про автора	77

Кожушний Марк Прокофьевич

КОМСОМОЛЬСКОЕ СЕРДЦЕ

Стихи

(На українском языке)

Составитель Федор Трифонович Кириченко

Художне оформлення В. П. Мазниченка

Редактор А. С. Камінчук

Художній редактор Р. Ф. Ліпатов

Технічний редактор С. Г. Овсієнко

Коректор І. К. Пушкарьова

Здано на виробництво 2. IX. 1975 р. Підписано до друку 4. II. 1976 р. БФ 34152. Формат 60×90^{1/32}.

Умовн. друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 1,84. Зам. 5—2302. Тираж 4000. Папір друк. № 1. Ціна 21 коп.

Ордена «Знак Пошани» видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», Київ, Пушкінська, 28.

Київська фабрика друкованої реклами, Київ, Виборська, 84.

21 коп.

7